

403

Dulup Ring-

Timukin kuyun

\$25

Nh-13

Phylka
1911

32/1

ՕՍԿԱՐ ՈՒՐՏԵՂ

ԵՄԱՍԵՐ ՀՍԿԱՅ

Թարգ. Կար. Միրիանեան

Մի կողմէկ.

825
Օհ-13

№ 2

2.0 04

Տփղիս
Տպարան ՀեՐՄԷՍ. Մոսխրանեան փող. № 13.
1911

5986

8247
71-69
առ

ՕՍԿԱՐ ՈՒՆԵԼԻԳ

ԵՍԱՍԵՐ ՀՍԿԱՅ

Թարգ. Կար. Միրիանեան

4547
85
2

Մի կողմէկ.

ՏՓԽԻՍ

Տպարան «ՀԵՐՄԷՍ» Մուխրանեան փող. № 13.
1911

ՀԱՅԿԱՆ ԳԵՂԱՐՈՒԹՅԱՆ

ՀԱՅԿԱՆ ԳԵՂԱՐՈՒԹՅԱՆ

Խասուք Հսկայ

Ամեն օր դասերից յետոյ երեխաները գալիս էին Հսկայի պարտէզում խաղալու:

Ընդարձակ էր այն պարտէզը ու չքնաղ: Թանձր, քնքռւշ խոտ էր բնուում այնտեղ, իսկ կանաչի մէջ փթթող ծաղիկները նմանում էին վառ ու փալփուռն աստղիկների: Տասներկու հատ դեղձի ծառ կար սնկած այն պարտէզի թուռանման մարգերում, և գարունքին այդ ծառերը ծածկւում էին վարդագոյն ու ճերմակ նուրբ ծաղիկներով, իսկ աշնանը կռանում առատ պը-

տուղների ծանրութեան տակ: Ու թռչուններն եկել բուն էին հիւսել նրանց ճիւղերին. այնքան թովիչ, այնքան սքանչելի էին երգում այդ թռչունները որ երեխաները յաճախ խաղը թողած ականջ էին դնում նրանց գեղգեղանքին:

— Ի՞նչքան լաւ է այստեղ, — հիացմունքով ասում էին մանուկները:

Բայց մի օր Հսկան տուն վերադարձաւ: Եօթը տարի առաջ նա հիւր էր գնացել իր բարեկամ մարդակեր Հրէշի մօտ. գնացել էր հետը զրոյց անելու, և եօթը տարւայ ընթացքում արդէն հատել էր նրա խօսակցութեան նիւթը, որովհետեւ խօսելու շնորհք չունէր նա, ու վճռել էր իր գլեակը վերադառնալ:

Տեղ հասնելուն պէս նրա աչքովն ընկան պարտէզում խաղացող երեխաները:

— Ի՞նչ էք շինում այստեղ, — անեղ զոռաց նա, — ու երեխաները սարսափահար փախան պարտէզից:

— Ես եմ այս պարտէզի տէրը ու իմ սեփականութիւնն է այն, — ասաւ Հսկան: — Բոլորը, բոլորը պէտքէ հասկանան, որ միմիայն, ես կարող եմ այստեղ խաղալ:

Եւ նա բարձրաբերձ պարիսպ քաշեց պարտէզի շուրջը ու վրան մակագրեց՝

Ոչ ոք իրաւունք չունի այստեղ մտնելու

Այնպէս սաստիկ եսասէր էր նա:

Ու այն օրից խեղճ երեխաները էլ խաղալու տեղ չունէին: Ճիշտ է, մի քանի անգամ փոր-

ձեցին փողոցում խաղալ, բայց փռչին խեղդում էր նրանց, իսկ սուր-սուր խիճերը սաստիկ խանգարում էին: Դասերը պատրաստելուց յետոյ երեսխաները յաճախ պտտում էին բարձր պարիսպի մօտերքը և սքանչելի պարտէզը մտաբերելով տխուր-տրտում ասում էին իրար.

— Ա՛խ, ինչ լաւ էր այնտեղ:

*
* *

Գարունը բացւեց, ողջ երկիրը ծածկւեց գոյն-զգոյն ծաղիկներով, ու լաւեց թռչնակների զլարթ ճուղիւնը: Բայց չար Հսկայի պարտէզում դեռ Ձիւն-Ձմեռն էր շարունակում:

Երեսխաներին չտեսնելով թռչունները էլ չէին երգում այն պարտէզում, իսկ ծառերը չէին ուզում կանաչել: Մի անգամ միայն մի սիրուն ծաղիկ պատրաստում էր իր չքնաղ գլխիկը դուրս հանել կանաչի տակից, բայց հէնց որ կարդաց

պարիսպի դաժան գրութիւնը, ցաւեց երեսխաների համար, նորից բաշւեց մայր հողի ծոցը ու քուն եղաւ: Միայն Ձիւնն ու Սառնամանիքն էին հաւան Հսկայի արարքին:

— Գարունը էլ ոտք չի դնում այս պարտէզը, — ասում էին նրանք ուրախացած, — այնպէս որ ամբողջ տարին մենք ենք իշխելու այստեղ:

Ձիւնը իր մեծ սպիտակ սաւանը գցեց կանաչի վրայ, իսկ Սառնամանիքը արծաթափայլ եղեամով զարդարեց բոլոր ծառերը: Ապա Ձիւնն ու Սառնամանիքը ձայն տւին Հիւսիսային Քամուն, նա առանց դանդաղելու տեղ հասաւ: Մուշտակի մէջ պինդ փաթաթւած, նա օրն ի բուն ոռնում էր պարտէզում և տեղահան էր անում ծնխնելոյզները:

— Այս ինչ հրաշալի տեղ է եղել, — ասում էր Քամին, — ինչու կարկտին էլ չկանչենք ռ:

Ձայն տւին, նա էլ եկաւ: Օրական երեք ժամ կարկուտը սկսում էր թռչկոտալ դղեակի կտու-

ըին, մինչև որ ջարդեց բոլոր կղմինտրները, ապա իջաւ պարտէզը ու շտեմնաւ արագութեամբ սկսեց ոստոստել այնտեղ: Նա մոխրագոյն զգեստ ունէր հագին, իսկ շունչը սառուցի պէս էր:

Եսասէր Հսկան նստում էր պատուհանի մօտ, նայում էր սառած, սպիտակած պարտէզին ու միտք էր անում:

— Ինչո՞ւ այսպէս ուշ է բացւում Գարունը: Զէ, ինձ թւում է եղանակը շուտով կփոխւի:

Բայց ո՞չ Գարունն էր բացւում Հսկայի պարտէզում, ոչ էլ Ամառը գալիս: Աշունը ոսկեփառ պտուղներ տւաւ միւս բոլոր այգիներին, բայց չուղեց մօտենալ Հսկայի պարտէզին, ու դեռ Զին-Զմեռն էր իշխում այնտեղ:

— Հսկան շատ է եսասէր, — ասում էր Աշունը:

Այդ էր պատճառը որ Զմեռը չէր բաշտում նրա պարտէզից և Հիւսիսային Քամին, Կարկուտը,

Սառնամանիքն ու Զինը պար էին գալիս ծառերի միջև:

*
**

Մի առաւօտ Հսկան զարթնելով չքնադ երաժշտութիւն լսեց յանկարծ. նա կարծեց, թէ թագաւորական երաժիշտներն են անցնում փողոցով. մինչդեռ իսկապէս մի կանեփածոյի ձայնն էր, որ հնչում էր հէնց Հսկայի պատուհանի տակ: Իսկ Հսկայի ականջին կանեփածոյի ձայնը հնչում էր աշխարհիս ամենաչքնադ երաժեշտութեան պէս, և զրա պատճառն այն էր, որ վաղուց էր ինչ թռչունները չէին երգել նրա պարտէզում: Այնուհետեւ Կարկուտը դադարեց կտուրը թակելուց, Քամին կտրեց ոռնոցը, ու ննջարանը լցւեց ծաղիկների հիասքանչ բուրմունքով:

— Վերջապէս գարունը բացւել է, — բացականչեց Հսկան, վեր թռաւ տեղից ու գուրս նայեց բաց լուսամուտից:

եւ ի՞նչ տեսաւ:

Մըանչելի տեսարան բացւեց նրա աչքի առջև: Երեխաները մտել էին պարիսպի մի փոքրիկ ծակից և բարձրացել նստել էին ծառերի վրայ: Իւրաքանչիւր ծառին մի մանուկ կար նստած: Ու ծառերը այնպէս ուրախ էին երեխաների գալուն, որ ծաղկեցին և սկսեցին ճիւղերը քնքշօրէն օրօրել նրանց գլխին: Թռչունները ուրախութիւնից զլարթաձայն ծլւում էին, իսկ ծաղիկները ողջագուրանքով ժպտում էին կանաչի միջից: Հմայիչ տեսարան էր: Միմիայն պարտէզի ամենահեռաւոր անկիւնում դեռ ևս շարունակւում էր դաժան Ձմեռը: Այնտեղ մի փոքրիկ տղայ կար կանգնած և այնպէս փոքր էր նա, որ չէր հասնում ծառի ճիւղերին. կանգնած էր ծառի տակին և աղի արցունք թափելով նայում էր իր շուրջը: Խեղճ ծառը դեռ ևս ծածկւած էր ձիւն ու եղամով, իսկ կատաղի քամին ոռնալով ճօճում էր նրան:

— Բարձրացիր, սիրունիկս, — ասում էր ծառը և ճգնում էր ճիւղերը խոնարհել, բայց տղան շատ էր փոքր, չէր հասնում:

Ու յանկարծ կակղեց Հսկայի սիրտը:

— Ի՞նչ եսասէր եմ եղել ես, — ասաւ Հսկան, — այժմ հասկացայ թէ ինչու չէր բացւում Գարունը: Կոտորեցնեմ խեղճ մանուկին ծառի կատարին, կոչնչացնեմ պարիսպը և թոյլ կտամ, որ մանուկները գնն խաղան իմ պարտէզում:

Ու նա զղջաց իր առաջւայ արարքի համար:

Ապա իջաւ սանդուղքով, կամացուկ բացեց դուռը ու մտաւ պարտէզ: Երեխաները սարսափահար փախան նրա երեսից ու նորից Ձիւն-Ձմեռը տիրեց այն պարտէզում:

Միմիայն փոքրիկ տղան չկարողացաւ փախչել. նա չնկատեց Հսկային, որովհետեւ աչքերը լի էին արցունքներով: Հսկան կամացուկ մօտեցաւ, գուրգուրելով բարձրացրեց նրան, նստեցրեց ծառի վրայ: Եւ ծառն անմիջապէս զուգւեց

ծաղիկներով, ու թռչունները ծըլալով թռան նրատեցին այն ծառի վրայ: Մանուկը տարածեց ձեռքերը, փարեց Հսկայի վզին ու համբուրեց նրան:

Միւս երեխաները տեսնելով որ Հսկայի բարկութիւնն անցել է, վերադարձան պարտէզ, ու երեխաների հետ միասին Գարունն էլ մտաւ Հսկայի պարտէզը:

— Սիրուն երեխէք, — ասաւ Հսկան մանուկներին, — այսօրւանից ձեզ է պատկանում այս պարտէզը:

Ասաւ, վեր առաւ մեծ քլունգը ու գետնին հաւասարեցրեց բարձրաբերձ պարիսպը: Եւ այն օրը շուկայ գնացողները տեսան, որ Հսկան խաղում էր մանուկների հետ իր չնաշխարհիկ պարտէզում:

Երեխաները ամբողջ օրը խաղում էին, իսկ արևի մայր մտնելու ժամանակ եկան որ «մնաս բարով» ասեն Հսկային:

— Հապա որտեղ է ձեր փոքրիկ ընկերը, — հարցրեց նա մանուկներին, — ի՞նչ եղաւ այն տղան, որին ես նստեցրի ծառի վրայ:

Հսկան ամենքից աւելի այն տղային էր սիրել, որովհետեւ նա համբուրել էր իրեն:

— Զգիտենք, — պատասխանեցին մանուկները, — գնացել է արդէն:

— Ասացէք նրան, որ էլ չվախենայ ու վաղը անպատճառ դայ այստեղ խաղալու:

— Բայց մենք չգիտենք թէ որտեղ է ապրում նա, — պատասխանեցին մանուկները, — այսօր առաջին անգամ տեսանք նրան:

Ու վշտով համակւեց Հսկայի սիրտը:

*
*
*

Այնուհետեւ ամեն օր դասերից յետոյ երեխաները գալիս խաղում էին Հսկայի հետ. չէր երևում միայն այն փոքրիկ տղան, որին սիրել

էր նա: Հսկան բոլոր մանուկները հետ սիրով էր, բայց այն փոքրիկ տղային միշտ մի առանձին կարօտով էր յիշում:

—Ա՛խ ինչպէս ուզում եմ նրան տեսնել,— ասում էր նա:

* *

Անցան տարիներ. Հսկան ծերացաւ, ուժից ընկաւ: Այժմ նա դժարանում էր մանուկների հետ խաղալ. նստում էր իր մեծ բազկաթոռի մէջ և հրճւանքով նայում էր խաղացող երեխաներին ու ծաղկափթիթ պարտէզին:

—Պարտէզս լի է գեղեցիկ ծաղիկներով,— ասում էր նա,—բայց մանուկները շատ աւելի գեղեցիկ են քան ամենաչքնաղ ծաղիկները:

Զմռան մի օր Հսկան հագնւելու ժամանակ նայեց պատուհանից:

Զմեռը այլևս այնպէս ատելի չէր թւում

նրան: Նա այժմ գիտէր, որ տարւայ այդ եղանակին Գարունը ննջում էր, իսկ ծաղիկները մուշ-մուշ հանգիստ էին առնում:

Յանկած նրա աչքերը լայն բացւեցին զարմանքից: Այգու ամենահեռաւոր ծայրում նա մի փոքրիկ ծառ նկատեց քնքուշ ճերմակ ծաղիկներով ծածկւած, ճիւղերը ոսկեվառ էին, պտուղները արծաթափայլ, իսկ ծառի տակը կանգնած էր այն փոքրիկ տղան, որին այնպէս սիրել էր Հսկան:

Ու Հսկան ցնծաց ուրախութիւնից, վազեց պարտէզը, մօտեցաւ մանուկին ու ճշաց սարսափահար:

—Ո՛վ յանդգնեց քեզ վիրաւորել:

Տղայի ձեռքերը երկու տեղից խոցւած էին մեխերով, նոյնպէս և փոքրիկ ոտիկները:

—Ո՛ր յանդուգն հասցրեց քեզ այդ վէրքերը,—աղաղակում էր Հսկան,—ասա ինձ, կառնեմ մեծ թուրս ու կտոր-կտոր կանեմ նրան:

—Ո՛հ, հարկաւոր չէ,—պատասխանեց մանուկը,—Սիրոյ վէրքերն են սրանք:

—Ո՞վ ես դու,—հարցրեց Հսկան,—ու յանկարծ չտեսնուած ականածութեամբ ծունր խոնարհեց այն տղայի առջև:

Ու մանուկը ժպտադէմ ասաւ Հսկային.

—Մի ժամանակ դու ինձ թոյլ տւիր քո պարտէզում խաղամ, իսկ այսօր դու կգաս իմ պարտէզը, որ Դրախտ է կոչուում:

Ու այն օրը, երբ մանուկներն եկան խաղալու, տեսան, որ Հսկան մեռել էր ճերմակ ծաղիկներով զարդարւած ծառի տակ:

403

0000572

№ 1 «Տէրաբէն ու իր բալլի ծառան» . . . 1 կող-

№ 2 «Ետտէր հակայ» 1 կող-

Պահաս՝ Թիֆլիզ, «ԳԻՐ» գրախառնանոցում:

2013

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0004512

